

АНТИНОМІЯ «РОСІЯ – ЗАХІД» ТА ОБРАЗ ІНШОГО В РОСІЙСЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ КУЛЬТУРІ

Дмитрій Горін

Російський економічний університет ім. Г. В. Плеханова
ORCID: 0000-0003-4235-7254

<https://doi.org/10.36169/2227-6068.2020.01.00018>

Анотація. У цій статті розглянуто образ Іншого в російській історичній культурі в контексті привнесених їм уявлень про можливі світи й альтернативи історичного розвитку. Розв'язання напруженості між актуальною дійсністю і можливими альтернативами пов'язано з описом режимів історичної темпоральності. На думку автора, ці режими слід розрізнити на підставі трьох основних характеристик. По-перше, на основі постулювання суспільного ідеалу який реалізується в історії або співвідноситься з позаісторичним розумінням вічності. По-друге, на підставі локалізації уявлень про суспільний ідеал в майбутньому, сьогоденні або минулому. По-третє, на базі кодування історичного часу, що відокремлює ідеал від актуальної дійсності, як континуальної або дискретного.

Характерний для історичної культури Росії режим темпоральності в значній мірі визначає особливості постулювання дискурсу Іншого і пов'язаного з ним протиставлення Росії і Заходу. Образ Заходу являє собою не стільки предмет рефлексії, скільки сконструйований ідеальний об'єкт, який проявляє амбівалентне і інтегрує в собі проєкції й суперечності історичного розвитку Росії. У цьому сенсі, Захід реалізує функцію Іншого, який, згідно з Жаком Лаканом, дозволяє здійснити перенос, що перериває повідомлення несвідомого. Темпоралізація антиномії «Росія – Захід» відображає характер співвідношення в історичній культурі Росії раціонального й ірраціонального, динамічного й нерухомого, універсального і унікального. На думку автора, циклічна динаміка сприйняття образу Заходу в пострадянській Росії дозволяє виявити наявні в російській історичній культурі межі, що покладають край як зближенню із Заходом, так і відчуженню від нього. Суперечності між прозахідними та антизахідними дискурсами пов'язані з процесами пострадянської демодернізації, невирішеними завданнями модернізації Росії та інтеграції її у глобальний світ.

Ключові слова: історична культура, історична темпоральність, Інший, антиномія «Росія – Захід», модернізація, демодернізація

Повна версія статті доступна російською мовою.

Бібліографія:

- Bad'yu, Alen (2005). *Meta/Politika: Mozhno li myslit' politiku? Kratkiy traktat po metapolitike* [from Rus.: *Meta/Politics: Can Politics Be Thought? A brief treatise on metapolitics*]. Moskva: Logos.
- Berger, Piter (2004). *Kul'turnaya dinamika globalizatsii* [from Rus.: *The cultural dynamics of globalization*]. *Mnogolikaya globalizatsiya. Kul'turnoye raznoobrazie v sovremennom mire* [from Rus.: *The many faces of globalization. Cultural diversity in the modern world*], Berger, Piter & Khantington, Samuel' (red.). Moskva: Aspekt-Press, 8–23.
- Bobo, Lo (2002). *K voprosu ob ambivalentnosti vospriyatiya Zapada v Rossii* [from Rus.: *On the question of the ambivalence of Western perception in Russia*]. *Aktual'nyye problemy Yevropy. 1. Yevropa: smena vekh?* [from Rus.: *Actual problems of Europe. 1. Europe: a change of milestones?*]. Moskva, 200–230.
- Chaadayev, Petr (1991). *Izbrannyye sochineniya i pis'ma* [from Rus.: *Selected works and letters*]. Moskva: Pravda.
- Deloz, Zhil' (1998). *Logika smysla* [from Rus.: *The logic of meaning*]. Moskva: Raritet; Yekaterinburg: Delovaya kniga.
- Derrida, Jacques (1998). *Of Grammatology*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- Fedorov, Aleksandr (2016). *Otechestvennyy igrovoy kinematograf v zerkale sovetskoy kinokritiki* [from Rus.: *Domestic game cinema in the mirror of Soviet film criticism*]. Moskva: Informatsiya dlya vsekh.
- Filippova, Tat'yana (2009). «Rossiyskaya natsiya» i yeye istoriya: perezagruzka smyslov [from Rus.: *The "Russian nation" and its history: a reset of meanings*]. *Natsional'nyye istorii na postsovetском protsranstve – II* [from Rus.: *National history in the post-Soviet space - II*], Bomsdorf, Fal'k & Boryugov, Gennadiy (red). Moskva: Fond Fridrikha Naumanna, AIRO–XXI, 84–116.
- Fuko, Mishel' (1994). *Slova i veshchi. Arkheologiya gumanitarnykh nauk* [from Rus.: *Words and things. Archeology of the humanities*]. Sankt-Peterburg: A-cad.
- Gegel', Georg Vil'gel'm Fridrikh (1990). *Filosofiya prava* [from Rus.: *The philosophy of law*]. Moskva: Mysl'.
- Groys, Boris (2003). *Iskusstvo utopii* [from Rus.: *The art of utopia*]. Moskva: Khudozhestvennyy zhurnal.
- Hartog, Francois (2015). *Regimes of Historicity: Presentism and Experiences of Time*. New York: Columbia University Press.
- Klyuchevskiy, Vasiliy (1991). *Literaturnyye portrety* [from Rus.: *Literary portraits*]. Moskva: Sovremennik.
- Koposov, Nikolay (2011). *Pamyat' strogogo rezhima: Istoriya i politika Rossii* [from Rus.: *Strong Regime Memory: History and Politics of Russia*]. Moskva: Novoye literaturnoye obozreniye.
- Koselleck, Reinhart (2002). *The Practice of Conceptual History. Timing History, Spacing Concepts*. Stanford: Stanford University Press.
- Kozhev, Aleksandr (2003). *Vvedeniye v chteniye Gegelya (Lektsii o Fenomenologii dukha, chitavshiyesya s 1933 po 1939 g. v Vyshey prakticheskoy shkole)* [from Rus.: *Introduction to Hegel's reading (Lectures on the Phenomenology of the Spirit, delivered from 1933 to 1939 at the Higher Practical School)*]. Sankt-Peterburg: Nauka.
- Lakan, Zhak (2004). *Chetyre osnovnyye ponyatiya psikoanaliza (Seminary: Kniga XI (1964))* [from Rus.: *Four basic concepts of psychoanalysis (Seminars: Book XI (1964))*]. Moskva: Gnozis, Logos.
- Lapkin, Vladimir & Pantin, Vladimir (2001). *Obrazy Zapada v soznanii postsovetского cheloveka* [from Rus.: *Images of the West in the minds of post-Soviet people*]. *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya* [from Rus.: *World Economy and International Relations*]. 7: 68–83.
- Levada-tsentr (2020). *Otnosheniye k stranam* [from Rus.: *Attitude towards countries*] <https://www.levada.ru/indikatory/otnoshenie-k-stranam/> (accessed 20 February 2020).

- Luman, Niklas (1991). Tautologiya i paradoks v samoopisaniyakh sovremennogo obshchestva [from Rus.: Tautology and paradox in self-descriptions of modern society]. *SOTSIO-LOGOS* [from Rus.: SOCIO-LOGOS]. Moskva: Progress, 194–216.
- Luman, Niklas (2002). «Chto proiskhodit?» i «Chto za etim kroyetsya?» Dve sotsiologii i teoriya obshchestva [from Rus.: "What's happening?" and "What is behind this?" Two sociology and the theory of society.]. *Teoreticheskaya sotsiologiya: Antologiya: 2* [from Rus.: Theoretical Sociology: Anthology: Part 2.]. Moskva: Universitet, 319–352.
- Luman, Niklas (2009). Samoopisaniya [from Rus.: Self descriptions]. Moskva: Logos, Gnozis.
- Malevich, Kazimir (1919). Nashi zadachi [from Rus.: Our tasks]. *Izobrazitel'noye iskusstvo* [from Rus.: Fine Arts]. 1: 27.
- Markuze, Gerbert (2003). Eros i tsivilizatsiya. Odnomernyy chelovek: Issledovaniye ideologii razvitogo industrial'nogo obshchestva [from Rus.: Eros and civilization. One-dimensional person: A study of the ideology of a developed industrial society]. Moskva: AST.
- Mart'yanov, Viktor (2016). Antimodernny konsensus i perspektivy perezapuska rossiyskogo Moderna [from Rus.: Anti-modern consensus and prospects for restarting Russian Modern]. *Rossiya v poiskakh ideologii: transformatsiya tsennostnykh regulyatorov sovremennykh obshchestv* [from Rus.: Russia in search of ideology: the transformation of the value regulators of modern societies], Mart'yanov, Viktor & Fishman, Leonid (red.) Moskva: Politicheskaya entsiklopediya, 176–187.
- Minakov, Mikhail (2014). Postsovetskaya demodernizatsiya: period novogo okoldovaniya? [from Rus.: Post-Soviet demodernization: a period of new enchantment?]. *Neprikosnovennyy zapas* [from Rus.: Net Reserve]. 6: 68–84.
- Nedoshivin, German (1953). Ocherki teorii iskusstva [from Rus.: Essays on the theory of art]. Moskva: Iskusstvo.
- Rusen, Jorn (2004). History: Narration, Interpretation, Orientation. Oxford; N. Y.: Berghahn Books.
- Shukurov, Rustam (1999). Vvedeniye, ili Predvaritel'nyye zamechaniya o chuzhdosti v istorii [from Rus.: Introduction, or Preliminaries on Strangeness in History]. *Chuzhoye: Opyty preodoleniya. Ocherki po istorii kul'tury Sredizemnomor'ya* [from Rus.: Alien: Overcoming experiences. Essays on the history of Mediterranean culture]. Moskva: Aleteyya, 9–30.
- Sokolov, Nikita (2014). Mif avtoritarnoy modernizatsii [from Rus.: The myth of authoritarian modernization]. *Kak rabotat' s proshlym: sbornik dokladov* [from Rus.: How to work with the past: a collection of reports]. Moskva: Sakharovskiy tsentr, 189–193.
- Yerasov, Boris (2002) Tsivilizatsii: universalii i samobytnost' [from Rus.: Civilizations: universals and identity]. Moskva: Nauka.
- Zaslavskaya, Tat'yana (2003). Rossiya, kotoruyu my obretayem. Issledovaniya Novosibirskoy ekonomiko-sotsiologicheskoy shkoly [from Rus.: Russia, which we gain. Research of the Novosibirsk School of Economics and Sociology]. Novosibirsk: Nauka.